

Szakképzési és felnőttképzési innovációk egyes regionális összefüggései

Dr. Benke Magdolna
Nemzeti Szakképzési
és Felnőttképzési Intézet

„Szakképzési és Felnőttképzési Kutatások a Jövőért” konferencia
Budapest, 2007 szeptember 27. – 28.

Az innováció fogalma

- Megújulás
- Tág értelmezési és vonatkoztatási kör
- Műszaki, technikai, társadalmi
- Technológia, módszerek, eljárások
- Siker, versenyképesség, egyenlő esélyek
- Partnerség, párbeszéd, közösségépítés
- „Tanuló régiók”

A tanuló régió koncepció

premisszái_1

- Az innováció a társadalom különböző érdekcsoportjainak **együttes** tanulásától függ (Lundvall)
 - rendszerszerű megközelítés
 - nyitott rendszer, átjárható határok
 - fejlesztési koalíciók, egyesülések
 - partnerség, együttműködés

A tanuló régió koncepció premisszái_2

- A helyi környezet megfelelő feltételeket biztosít az együttes tanuláshoz
 - közös célok, közös problémák
 - közösek az érdekek, a múlt, a történelem, az infrastruktúra
 - a behatárolt földrajzi méret közel hozza egymáshoz a szereplőket
 - ezáltal elősegíti az együttműködést és az egymástól való tanulást

A tanuló régió koncepció megjelenése

- Különböző tényezők és források járultak hozzá a tanuló régió koncepció megszületéséhez
- Egy multi-diszciplináris koncepció, közgazdászok, szociológusok, geográfusok, innováció-elméleti szakemberek, regionális tervezők, akciókutatók, ... közreműködtek a kialakulásában

Az oktatás és képzés

szerepének újragondolása_1

- A 80-as évek és a 90-es évek elejének foglalkoztatási válsága
 - a hagyományos kereslet-kínálat modell nem működött
 - az oktatás és képzés együtt kell, hogy működjön a munkaadókkal és más szereplőkkel a társadalom egészének innovációja érdekében

Az oktatás és képzés szerepének újragondolása _2

- A tudásteremtés szervezeten belüli új útjai az informális tanuláson nyugszanak
 - tanuló szervezetek (a tanulás mint társadalmi interaktív folyamat)
 - cselekvés közbeni tanulás
 - hálózati tanulás
 - akciókutatás

Az oktatás és képzés szerepének újragondolása _3

- Egyre rövidebb reakcióidőt kikényszerítő változások
- Felelősség átruházása a hierarchia mind alacsonyabb szintjeire
- A hierarchiák lebontása, ellaposítása
- Empowerment (felhatalmazás): alkalmazkodási kényszer!
- Hálózati tanulás, tudásmegosztás, tudás csere, tudásteremtés: a bizalom és az együttműködő környezet jelentősége

A helyi/regionális együttműködés és innováció új formái

- Egyetemek és az ipar kapcsolata
- Regionális egyetem és képző központ
- Ipari parkok
- Regionális tanulóközpontok
- A tanuló régió koncepció oktatási környezetben először a Kelet-Németországi rekonstrukciós folyamatokkal kapcsolatos viták idején merült fel, 1994-ben

Új kutatási feladat

- A vizsgált kistérségek (7 hátrányos kistérség) esetében a tanuló régióvá válás lehetőségeinek kutatása
- Az NFI-s kistérségi kutatás eredményeinek másodfeldolgozása
- Új kérdések:
 - szükség van-e tanuló régiókra?
 - ha igen, milyen célok elérése érdekében?
 - milyen lehetőségek és akadályok merülnek fel?

Kutatási előzmények

- Projekt_1: NSZI, 2002
- Az oktatás és a képzés szerepe a régiók fejlesztési terveiben
- Projekt_2: NFI, 2004-2005
- A regionális és az ágazati (oktatási) tervezési folyamat közötti kapcsolat elemzése
- Különös figyelem a hátrányos kistérségekre

A kistérségi esettanulmányokban körüljárt szempontok_1

- Oktatási-, képzési infrastruktúra az adott kistérségben
- A különböző célcsoportoknak ajánlott képzési programok helyszíne és struktúrája
- A tanulás iránti igény megjelenése a kistérségben
- Fizetőképes kereslet a képzési programok iránt a kistérségben, részvétel oktatási és képzési programokban, célcsoportonként

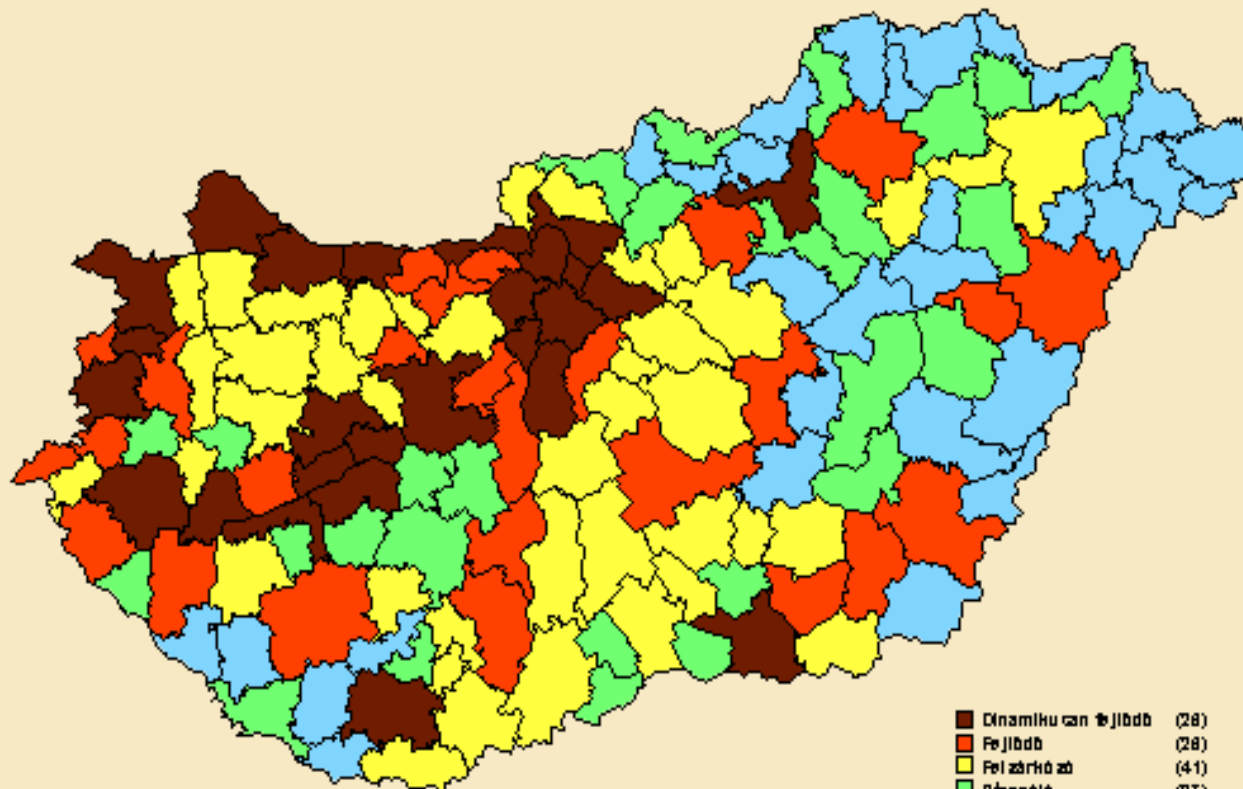

A kistérségi esettanulmányokban körüljárt szempontok_2

- A képzéshez való hozzáférés esélye, célcsoportonként
- Ígéretes tapasztalatok a tanulási és képzési lehetőségek szélesítésére
- Az összehangolt tervezést segítő körülmények
- Az összehangolt tervezés kialakulását gátló körülmények

A kistérségek helyzete a piacgazdaságra való átmenet végén

A KISTÉRSÉGEK HELYZETE A PIACGAZDASÁGRA VALÓ ÁTMENET VÉGÉN

KSH, 2000, FA

Az új kutatás célja

- Felmérni a tanuló régiók kialakulásának lehetőségeit a hátrányos kistérségekben
- Felmérni a tudás, illetve bizonyos tudáshiányok szerepét a helyzet alakulásában
- Felmérni a folyamatot segítő és gátló tényezőket

Hipotézisek_1

- A tanuló régió koncepció, elv és gyakorlat általánosan nem, csak szűk szakértői körben ismert Magyarországon
- E mögött a humánerőforrásokkal és a képzéssel kapcsolatosan szemléleti és érdekeltségi problémák húzódnak meg

Hipotézisek_2

- Jelen van, de még kiforratlan a tervezéssel kapcsolatosan a társadalmi párbeszéd a társadalom egyes szereplői között
- A hátrányos helyzetű régiókban élők érdekérvényesítő képessége igen gyenge, emiatt fennáll a további leszakadás veszélye

Az innováció, mint kulcselem

- Az innováció, mint a fejlődés motorja
- Fejlett régiók: az innováció a kulcs a munkaerőhöz kapcsolódó mennyiségi és minőségi problémák megoldásához
- Fejletlen régiók: innováció hiánya
- Ugyanakkor: a hosszú távú munkanélküliség rontja a munkaerő minőségét
- Negatív spirál veszélye

Innovációs zónák

- A fejlett régiókban a humánerőforrás-fejlesztés, a szak- és felnőttképzés elválaszthatatlan az innovációtól és az ahhoz kapcsolódó kompetenciáktól, mind az egyén, mind a munkaszervezet szintjén
- Innovációs zónák: elsősorban az ország középső részén (Központi Régió) és a Dunántúlon
- Néhány ígéretes tapasztalat a kevésbé fejlett régiókban (kivételek)

Belső és külső erőforrások

- Változó hozzáállás az ország belső erőforrásainak hasznosítását illetően
 - tervek a hagyományokhoz való visszatérésre (kézműipar)
 - a kihasználatlan, lappangó tacit tudás kiaknázásának lehetősége ? (jövő)
- A múlt megítélése és szerepe:
 - építeni a múltra, vagy
 - szakítani a múlttal?

A helyi szint felértékelődése

- Növekvő szükségletek az információ iránt helyi szinten: a helyi tudás fokozódó jelentősége
- Ua. a régiótudat még kiforratlan!
- A központilag, ill. a felső szintekről történő feladat-meghatározások korábban nem kedveztek a helyi tudás, az önálló ötletek, kezdeményezések, az egyéni felelősség kialakulásának és kiaknázásának

A kistérségi partneri kapcsolatok főszereplői

- a kistérség lakossága,
- települési önkormányzatok,
- gazdálkodó szervezetek,
- helyi intézmények, pénzintézetek,
- helyi érdekképviselések,
- alapítványok,
- szakmai kulturális egyesületek,
- egyházi és politikai szerveződések,
- települési szintű nemzetközi kapcsolatok résztvevői

Az oktatási intézmények hiányoznak a listáról!!

A helyi fejlesztési

próbálkozások értékelése

- A terveknek csak egy kis hányada realizálódott
- A tervezési folyamat: „papírgyártás”, nem követte megvalósítási szakasz

A tervezést nehezítő

körülmények a kistérségekben

1. információhiány
2. pénzügyi források hiánya
3. tervezési szakemberek hiánya
4. döntési kompetencia hiánya
5. szemléletbeli problémák
6. a partnerség elvének csorbulása
7. az ott élők fásultsága, kiábrándultsága
8. a munkaképes lakosság elvándorlása
9. a kistérség pozitív jövőképeinek hiánya

A tudáshiány következményei

- Több tényező mögött közvetlenül a tudás hiánya, (explicit és implicit), illetve a rendelkezésre álló tudás korszerűtlensége, nem előreutató, ill. visszahúzó tudástartalom áll
- A munkaképes lakosság elvándorlása további potenciális tudáskivonást jelent a térségből. A hátrányos kistérségek esetében végeredményben a megújulást gátló, halmozott tudáshiányról beszélhetünk

A korábbi fejlesztési kudarcok okai

- A tudásépítéssel kapcsolatos helyi érdekeltség hiánya (mégis, kinek a dolga?)
- Nem megfelelő kommunikáció az érintettek között
- A helyiek implicit tudásában rejlő potenciális értékek nem ismerete

Terminológiai megjegyzések

- Gyakran alkalmazott fogalmak: „képzés” és „oktatás”, a problémamegoldás eszközeként
- Az élethosszig tartó tanulás beemelte a „tanulás” fogalmát; használata gyakran elcsépeelt, nem végiggondolt
- A „képzés” mint általános kifejezés
- A „tudás” fogalom használata kevésbé univerzális
- A „tudás” inkább mint elméleti kategória

A kutatások legfontosabb eredményei_1

- A vizsgált kistérségekben hiányoznak, ill. igen korlátozottak a tanuláshoz való hozzáférés esélyei és lehetőségei, részben a képző cégek elérhető kínálata, részben a közlekedési infrastruktúra elmaradottsága következtében
- A szegényes oktatási és képzési infrastruktúra gátolja a hátrányos kistérségekben a leszakadás megállítását, a fejlődés beindulását, és az ott élők felemelkedését
- A hátrányos kistérségekben a lakosság jelentős hányada elfordul a tanulástól korábbi tanulási kudarcai miatt

A kutatások legfontosabb eredményei_2

- A kistérségek fejlesztésében jelentős szerepet töltenek be a *külső* szakértők, távozásuk után a helyzet általában visszarendeződik a fejlesztés előtti negatív állapotokba
- A hátrányos helyzetű kistérségekben a pozitív kitörési tapasztalatok *rövid távú* fejlesztés eredményeként jelennek meg, *rövid ideig* tartó hatásuk van, s külső fejlesztési szakértők tevékenységéhez kötődnek
- A tudásközpontoktól való távolság blokkolja a helyi humán erőforrások kiaknázását

A kutatások legfontosabb eredményei_3

- A hátrányos kistérségben a megfelelő mennyiségű és minőségű, stabilan jelen lévő belső (helyi) emberi erőforrások hiánya akadályozza a helyi innovációs folyamatok beindulását és sikerét
- Egy minimális mennyiségű, stabilan jelen lévő és számításba vehető helyi humán erőforrás-mag szükséges ahhoz, hogy tartós innovációs, felemelkedést erősítő folyamatok induljanak be egy kistérségben

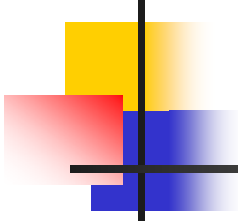
A kutatás legfontosabb eredményei_4

- A tanuló régió kialakulásának csak igen szűk korlátok között adottak a feltételei
- Nem artikulálódik az igény a tanuló régió megteremtésére
- A szereplők nincsenek tisztában feladataikkal
- Szemléleti és érdekeltségi problémák
- A partnerség színvonala rendkívül alacsony
- Az érdekérvényesítő képesség igen gyenge

Az előrelépés feltételei

- A vázolt tudáshiányok felszámolása
- A tanuláshoz, képzéshez, szakképzéshez való folyamatos hozzáférés biztosítása
- A külső tudásközpontokkal való kapcsolattartás, a helyi fejlesztési tapasztalatok rendszeres összegyűjtése, a rendelkezésre álló humán erőforrások folyamatos fejlesztése az élethosszig tartó tanulás, illetve a szervezeti tanulás keretében

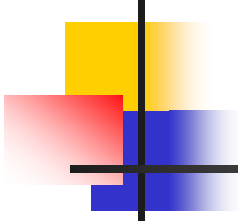

Új lehetőség az innovációs folyamatokra: a TISZK-ek

- Térségi Integrált Szakképző Központok hálózatának kiépítése
- Előzetes tapasztalatok:
 - Ígéretes folyamatok:

Az egyének számára: kiegyensúlyozottabb, reálisabb képzési kínálat

A szervezetek számára: hálózatban való működés tanulási folyamata; Magasabb szintű elkötelezettség

Új lehetőség az innovációs folyamatokra: a TISZK-ek

- Bizonytalan irányú változások:

Az egyének számára: Nem világos a regionális egyenlőtlenségek mérséklésének módja

A szervezetek számára : Gyenge kapcsolat a gazdaság képviselőivel

Mérlegelés: Ez egy tanulási folyamat!

KÖSZÖNÖM FIGYELMÜKET!

benke.magdolna@nive.hu